

Kun Ernst Jüngerin *Marmorijyrkänteillä* (Auf den Marmorlippen) ilmestyi Saksassa 1939, moni ihmetteli, miten teos onnistui pääsemään julkisuuteen, jota kansallissosialistinen propagandaministeriö tarkoin valvoi. Teos piirtää kansallissosialismista kuvan, joka ei ole propagandistinen, mielistelevä tai kaunistelevä, vaan sävyltään rauhallisen mietiskelevä mutta samalla asiantuntevuudessaan hyvin paljastava. Romaanissa esitellään fiktiivinen mauretaniaalaisten järjestö, joka muistuttaa NSDAP:tä ja sen puolisotilaallisia suojajoukkoja, ja aikalaislukija tunnisti järjestön vahvassa miehessä, Riistanvalvojassa, varmasti ainakin Göringin ja Hitlerin piirteitä, eikä voinut olla huomaamatta, että Braquemart on fiktiivinen muotokuva Göbbelstistä. Romaani ei mitenkään peittele, että Riistanvalvoja elää, viihtyy ja menestyy äärimmäisen väkivallan ilmapiirissä, mihin kuuluu ihmismetsästystä, kidutusta ja joukkomurhia.

Mauretaniaalaisten toiminnasta, myös sen vaikuttamisesta ja ideologiasta, kertoo päähenkilö, joka esittäytyy järjestön entiseksi jäseneksi. Vaikka hän onkin jo vetäytynyt toiminnasta, ei aika ole katkaissut lojaalisuussiteitä kokonaan. Hän tuntee järjestön toimintaperiaatteet omakohtaisesti, on ne aikoinaan myös hyväksynyt, mutta on iän ja elämäkokemuksen karttuessa vähitellen vieraantunut järjestön ajatustavoista ja etäänntynyt sen vaikutuspiiristä. Nyt, sisällissodan väkivaltaisina vuosina, hän joutuu kohtaamaan menneisyytensä ja ottamaan uudelleen kantaa mauretaniaalaisten toimintaan ja ajatustapoihin. Koska hän on järjestön entinen jäsen, antaa omakohtainen kokemus hänen arvioinneilleen uskottavuutta. Tu-

loksena on kiihkoton kuvaus, jossa on mukana myös itse-kritiikin sävyjä. Itsetilitys ja vahvat lojaalisuussiteet estävät kritiikkiä muuttumasta yliampuvaksi.

Ernst Jünger ei koskaan kuulunut kansallissosialistiseen puolueeseen, mutta oli 20-luvulla ollut aatteellisesti melko lähellä puolueen linjaa ja suhtautunut puolueen tavoitteisiin myönteisesti. Hän oli 20-luvun puolivälissä julkaissut muutamia suosittuja teoksia, joiden aihepiiri liittyi ensimmäiseen maailmansotaan. Teokset olivat lajiltaan sotapäiväkirjoja ja sotakokemusta kuvaavia esseitä, mutta kuitenkin tyyliltään ja muodoltaan viimeistelyjä – monet uusintapainokset tarjosivat tilaisuuden muokkaukseen – ja osoittivat, että kirjailijalla oli sotilaallisten taipumusten lisäksi filosofisia kykyjä. Sota kuvataan ryhmänjohtajan sammakkoperspektiivistä, mutta päähenkilö kykenee tarkkailemaan itseään ja mietiskelemään kokemustensa yleistäkin merkitystä. Taistelukuvaukset ovat monitasoisia: mukana on yhtä lailla yksittäisten tiedusteluretkien kuin suurten, niin sanottujen materiaali-taistelujen kuvauksia; mutta myös miesryhmän toimintaa ja johtamisen ongelmia selvitetään, eikä kertoja arkaile pohdiskella kivun, kärsimyksen ja kuolemanpelon luonnetta ja merkitystä; sinne tänne mahtuu jopa luonnontarkkailua, luetun kirjallisuuden arviointia ja histori-anfilosofista pohdiskelua.

Teokset eivät missään nimessä ole hengeltään pasifistisia tai 'sodan mielettömyyden' kauhistelua. Päähenkilö on tullut sotaan oppimaan jotakin ihmisestä, historiasta, tekniikan luonteesta, sankaruudesta... Hänelle sota on kuin luonnonkatastrofi: sitä ei ole kukaan suunnitellut

eikä sen tapahtumia kukaan ohjaa. Mullistus on kohdatava silmästä silmään ja sen luonnetta on yritettävä ymmärtää. Se joka ei ole mukana tai kääntää katseensa pois, ei voi ymmärtää, ja hänelle sota jää vieraaksi. Mutta samalla jää vieraaksi itse ihminen, se yhteiskunta ja kulttuuri, joka sodan tuotti, ja ne aatteet, joista sodan henki sai lisävoimaa. Sodassa ei paljastu ainoastaan ihmisen olemus; sodassa paljastaa sivilisaatio oikean karvansa. Sodan ja rauhan ero ei ylipäätään ole suuri. Ero on siinä, että sodassa ihminen on rehellisempi olemukselleen: raadollinen ihminen raadolliselle luonnolleen, ja ryhmän puolesta uhrautuva rohkealle ja epäitsekkäälle luonteelleen. Rauhan aikana ihmisen raadollinen ja väkivaltainen puoli peitetään sivistyksen – siis lähinnä muodollisuuksien ja ideologisten korulauseiden – alle, mutta samalla mahdollisuus epäitsekkääseen sankaruuteen menetetään; mutta jos melkein kaikki lähtevät sotaan innostuneesti, ei se johdu vain siitä, etteivät he tiedä, mihin ovat menossa, vaan siitä että he tietävät, mistä pääsevät eroon: sisällyksettömästä keinoelämästä, missä seikkailulla, vaaralla, sankaruudella ja vapaudella ei ole sijaa.

Jüngerille voisi sanoa: Tuon kaiken voi oppia myös se, joka on sodassa häviäjän puolella. Jünger ei nimittäin tahtonut vain oppia tuntemaan ihmistä ja omaa aikaansa; hän tahtoi myös voittaa sodan. Hänellä oli myös 'positiivinen' ohjelma, idea siitä, mitä sankaruus, ritarillinen sodankäynti, uskollisuus ryhmälle ja lopulta koko kansalle tarkoittaa, ja hän kiivastuu upseerille, joka ei ole sodasta ja sen päämääristä yhtä innostunut kuin hän itse. Jünger ei ollut ainoastaan taitava ryhmänjohtaja, jolla oli

kirjoittajan kykyjä; hän oli myös vakaumukseltaan isänmaallinen saksalainen sotilas.

Mutta sota ei ollutkaan aivan sitä, mitä hän oli odottanut. Nykyaikainen tekniikka oli näet tunkeutunut sodankäyntiin, eikä sota ollut enää entisensä. Sankaruu- den, ritarillisuuden ja uskollisuuden ihanteet hämärttyivät nykyaikaisessa sodassa, missä tehokas tykistökeski- tys murhasi yhtä lailla sankarin kuin pelkurinkin; yhtä lailla ritarillisen taistelijan kuin nihilistisen öykkärinkin; yhtä lailla uskollisen toverin kuin kavalan petturin. Sitä mukaa kuin tykistötekniikka kehittyi, pieneni sankaruu- den ala pienenemistään. Jünger sanookin, että Karl Marx – kysyessään olisiko *Ilias* ollut mahdollinen ruudin aika- kaudella – on tavoittanut osuvasti hänen elämänsä suu- ren teeman.

Sotakokemuksta pidettiin kansallissosialistisissa pii- reissä kovasti arvossa. Juuri sotakokemus yhdisti Jünge- riä Hitleriin ja moniin muihin johtaviin kansallissosialis- teihin. Jünger oli Hitlerin ja Göringin tavoin kunniamer- kein palkittu rintamasotilas. 20-luvun puolivälissä Hit- ler luki Jüngerin teoksia ja piti niitä merkittävänä; Jünger puolestaan ihaili Hitleriä suurena puhujana ja kansallise- na vallankumousjohtajana. Yhteinen sotakokemus antoi ideologiselle sukulaisuudelle vahvan tunnepohjan: so- dasta palanneita miehiä yhdisti lojaalisuusside, josta oli vaikea irrottautua. Kansallissosialistit eivät mielellään kääntyneet palkittua sotasankaria vastaan – eivät varsin- kaan julkisuudessa – ja sotasankarin maine lienee suojel- lut Jüngeriä vielä toisen maailmansodan kaottisena vii- meisenä vuotena, kun hänen suhteensa vuoden 1944 hei-

näkuun 21. päivän salaliittolaisiin olivat vaarallisen läheisiä. Mutta lojaalisuusside varmasti myös jarrutti Jüngerin irtaantumista kansallissosialismin taikapiiristä 20-luvun lopulla.

20-luvulla Jünger kirjoitti radikaaleihin kansallismielisiin lehtiin joukoittain artikkeleita, joiden aatelinja ei ollut kaukana kansallissosialismista. Ne on Sven Olof Berggötz koonnut yhteen niteeseen: *Politische Publizistik* (Jünger, 1919–1933). Jüngerin kansallismielisyys oli radikaalia, suorastaan militanttia ja vallankumouksellista, ja vahvasti antiporvarillista. Jünger oli nietscheläinen antidemokraatti, eikä luopunut antidemokraattisesta linjasta toisen maailmansodan jälkeenkään. 'Demokratialla' hän tarkoitti nykytekniikan mahdollistamaa äänestysdemokratiaa ja puoluevaltaa, jota massatiedotusvälineet kriittittä pönkittävät ja yrittävät päästä ohjailemaan. Jüngerin lehtikirjoittelu ei kuitenkaan ole journalistiikkaa siinä sanan mielessä, että se suoraan puuttuisi päivänpoliittisiin tapahtumiin. Artikkelit ovat pikemminkin kulttuurikriittisiä katsauksia ja pohdiskelevaa historianfilosofista esseistiikkaa, joskin niiden linja on hyvin radikaali ja poliittiset sympatiat aika selviä. Jüngerin mukaan historian tapahtumia, esimerkiksi sotaa ja vallankumouksia, ei ohjaa järki, vaan järkeä suuremmat voimat, joihin hän viittaa schopenhauerilaisella termillä *Wille*. Artikkelissaan »Revolution und Idee» (Jünger, 1919–33, sivut 33–37; julkaistu alunperin kansallissosialistisessa *Völkischer Beobachter* -lehdessä vuonna 1923) ja »Die Revolution» (Jünger, 1919–1933, sivut 107–114; julkaistu rintamaveteraanien Stahlhelm-järjestöä lähellä olleessa *Die Standarde* -leh-

dessä, 1925) Jünger pohtii, miten saksalainen sotilas, joka oli osoittanut epätavallista uhrimieltä maailmansodassa, saattoi sodan jälkeen kannattaa marxilaisten ryhmien juonailmia vallankaappauksia eri puolilla Saksaa, erityisesti Münchenissä 1919. Jüngerin selityksen mukaan kansakunta oli sodassa käyttänyt loppuun voimansa, erityisesti henkiset voimavaransa, ja oli puolustuskyvytön heikkojenkin ideoiden vallankaappaukselle. Marxilaisuutta, erityisesti sen populaareja virtauksia, jotka ilmaisivat itsensä vuoden 1919 vallankaappauksissa ja kapinoissa, Jünger pitää laaduttomana ajatteluna, jota määrää materiaaliset arvot, siis lähinnä raha ja ahneus. Jünger liittää marxilaisuuden sosiaalidarwinismiin ja hylkää molemmat, koska ne esittävät ihmisen yksipuolisesti raadollisena, ahneena ja itsekkäänä. Sotakokemus oli Jüngerille osoittanut, että äärimmäisen raskaissa ja vaativissa olosuhteissa, vaarallisimmassakin taistelutilanteessa, ihminen voi unohtaa kokonaan itsensä ja asettaa ryhmän edun oman etunsa yläpuolelle. Tämä osoittaa Jüngerin mukaan, ettei taloudellinen tai biologinen reduktionismi päde, jos ihmistä ohjaa tarpeeksi suuri idea.

Jüngerin suhde marxilaisuuteen on mielenkiintoinen, koska hän ihailee marxilaisten vallankumousporukoiden ryhmähenkeä, samalla kun hän hylkää marxilaisuuden kehnona filosofiana. Järkeilyä suuremmat voimat, esimerkiksi yhteisöön tai kansaan kuulumisen kokemus, voi saada ihmisen nousemaan porvarillisen itsekkyyden yläpuolelle. Marxilainen teoretisointi ja järkeily on Jüngerin mukaan tyyppillisesti porvarillista, taloudelliseen laskelmointiin perustuvaa, joskin marxilaisten ryhmien

toiminta käytännössä vetoaa proletariaatin yhteisötunteeseen ja voi tästä syystä nostattaa ihmisen suuriin tekoihin, jotka eivät kumpua marxilaisesta teoretisoinnista eivätkä selity sen avulla. Jünger vaatii, että ihmisen kyky ja kaipaus suureen, mullistavaan haltioitumiskokemukseen on otettava käyttöön kansallisessa vallankumouksessa, ja hän olisikin voinut tuntea ajatuksellista sukurakkautta eräisiin Latinalaisen Amerikan antikolonialistisiin vallankumouksellisiin, esimerkiksi Sandinoon.

Jüngerin kansallismielisyys on vivahteikasta. Artikkelissaan »Der Internationalismus» (Jünger, 1919–1933, sivut 139–146; julkaistu alunperin *Die Standard* -lehdessä 1925) hän sanoo kunnioittavansa englantilaisia ja ranskalaisia sotilaita hyvinä vastustajina ja ihailevansa Shakespearen ja Molièren teoksia vastustajiensa korkeina kansallisina kulttuurisaavutuksina. Toisessa yhteydessä hän onertonut kantaneensa rintamalla karttalaukussaan *Sternen* romaania *Tristram Shandy*. Jüngerin mukaan kaikki elinvoimaiset ja luovat kulttuurit ovat kansallisia, eikä mitään yleistä ihmisyyttä edes ole olemassa. Kansainvälinen kulttuuri, jos sellaista nyt ylipäätään löytyy, on laadutonta, juuri yleisyytensä takia vesittyynyttä ja laimeaa. Jünger ihaili Athur Rimbaud’ta ja toteaa ykskantaan myös, että pariisilainen maalaustaide on yhtä kuin eurooppalainen maalaustaide (tarkoittaa: parasta mahdollista). Mutta Rimbaud ja Pariisin maalaustaide ei ole saavuttanut korkeaa tasoa pyrkimällä kansainvälisyyteen; päinvastoin, se vaikuttaa kansainvälisesti, koska se on korkealaatuista, ja se on korkealaatuista, koska se on itsekkään omaperäistä, siis lopultakin kansallista.

Tämänsuuntaiset käsitykset on usein leimattu rasistiseksi siinä keskusteluilmapiiirissä, joka on vallinnut Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen. Mutta jos ne ovat rasistisia, on vähintäänkin myönnettävä, että rasismissa on vivahteita ja erilaisia koulukuntia. Esimerkiksi Nietzsche, joka usein vapautetaan rasismisyytteistä (toisin kuin hänen 'antipodinsa' Wagner), oli oikeastaan rasisti ja vieläpä aika samassa mielessä kuin Jünger. Nietzschen mukaan rotu (myös sanan biologisessa mielessä) oleellisesti leimaa ja määrää sitä kulttuuria, jota tuon rodun edustajat tuottavat. Tämä ajatus on päivänselvä läsnä Nietzschen ajattelun ydinalueilla, ja ajatus on (aika selvässä mielessä) rasistinen. Tästä ajatuksesta ei kuitenkaan vielä suoraan seuraa mitään sen suhteen, mihin arvojärjestykseen, jos mihinkään, eri rotujen kulttuurit ja kulttuurituotteet asetetaan.

1930-luvun saksalaisessa ympäristössä tuskin kukaan olisi pitänyt Jüngerä antisemiittinä, ja juuri irtisanoutuminen antisemitismistä erotti hänet kansallissosialisteista, jotka leimasivat hänet oitis juutalaisten hännystelijäksi. Kuitenkin Jünger oli sitä mieltä, ettei juutalaisuus Saksassa oikeastaan kuulunut saksalaiseen kulttuuriin. Tämä on luettava: ettei sen oman etunsakaan vuoksi kannattanut saksalaiseen kulttuuriin lukeutua. Juutalaisten on viljeltävä mahdollisimman itsenäisesti, itsekkäästi ja rohkeasti omaa, alkuperäistä kulttuuriaan eikä esiinnyttävä saksalaisina. Jünger siis vastusti vähemmistökulttuurien 'integraatiota', sulautumista valtakulttuuriin. Nykyisin monet leimaavat tämänkin ajatustavan rasistiseksi, sillä nykyeurooppalainen siirtolaispolitiikka, erityisesti Ruot-

sisä ja Saksassa, pyrkii siirtolaisten kulttuuriseen integraatioon. Sitä kutsutaan 'multikulturalismiksi'. Siihen oli Jünger vastannut, että integraatio itse asiassa tuhoaa vähemmistökuulttuurien omaleimaisuuden ja näivettää niiden elinvoiman, ja lopulta tuhoaa ne sisältäpäin. Jüngeriläisestä näkökulmasta katsoen on multikulturalismi piilorasismia, koska multikulttuurisen ohjelman kovan ytimen (suvaitsevaisuus, demokratia, tasa-arvo) määrää aina eurooppalainen valtakulttuuri.

Jünger oli siis kansallismielinen ja suhtautui torjuvasti kansainvälisiin aatevirtauksiin, erityisesti sellaisiin, jotka liitetään edistysuskoon ja valistusliikkeeseen. Kirjallisuus ja taide on äidinkielen kautta sidottu paikalliseen perinteeseen, ja aito ja elävä kulttuuri on aina alueellista ja kansallista. Uinuvat kansalliset voimat on käynnistettävä kansallisessa vallankumouksessa. Siinä luodaan uusi ihminen, joka ei enää ole perso modernin yhteiskunnan houkutuksille, itsekkyydelle, muodeille, kaupunki-elämän sisällyksettömälle hälinälle. Kansainväliset ideat ovat laadultaan heikkoja, korostavat yhtäläisyyksiä ja universaaleja piirteitä ja lamauttavat luovan hengen. Jos ranskalainen kirjallisuus oli Jüngeristä hyvä esimerkki kansallisesti omaleimaisesta ja perinnetietoisesta kulttuurista, on viihteen ja tekniikan henki, 'amerikkalainen henki', sitten aivan muuta; samoin marxilaisuuteen liitetyt ajatustavat. Ne ovat kansainvälisiä. Kansainvälinen henki on neutraalia ja helposti ennustettavaa, sisälöltään kevyttä, ohutta ja laimeaa. Demokratian (teknistetyn äänestys- ja puoluedemokratian) ja tasa-arvon (automaattisesti ja kvantitatiivisesti tasaavan tasa-arvon) ideat

ovat sukua amerikkalaiselle massavihteelle: demokratia nostaa valtaan suuret massat ja massojen mielitelijät, joiden ajattelu on laadutonta, vivahteetonta, yksioikoista ja maku huonoa. Massatiedotusvälineet tekevät aidon keskustelun mahdottomaksi, ja niinpä julkista debattia hallitsevat iskulauseet ja latteudet, kun keskustelunaiheiksi on valittava ongelmia, jotka ovat niin helppoja, että kaikki käsittävät ne noin viidessätoista sekunnissa. Koska joukkotiedotusvälineiden ohjailemassa demokraattisessa debattissa oikea ratkaisu on aina etukäteen tiedossa, on debatti oikeastaan turha – viime kädessä eräs kansanvaistuksen eli propagandan muoto.

*

20-luvun puolivälissä Jünger jätti armeijan ja ryhtyi opiskelemaan biologiaa Leipzigin yliopistossa. Tutkintoa hän ei suorittanut, mutta opinnot inspiroivat hänen luontoharrastustaan, joka oli jättänyt paljon jälkiä jo hänen sotakirjoihinsa. Jüngerin luontosuhdetta ei kuitenkaan määrää moderni luonnontiede; pikemminkin hän kuuluu saksalaisen luonnonfilosofian traditioon, jolle oli pohjan laatinut Goethen ja varhaisromantikkojen, erityisesti Schellingin ja Novaliksen, luonnontutkimus. Siinä tutkijan- asenne on tarkkailijan, pohdiskelijan, eläytyjän, vaeltajan ja keräilijän asenne; ei niinkään mittaaajan, testaajan ja teorianrakentajan asenne. Goetheläinen luonnonfilosofia etsii kokemuksellista, eläytyvää yhteyttä luontoon ja löydettyään sen, siis luonnon ja sielun ykseyden, kuvaa sen metamorfoosin avulla: ihmisen sielu on luonnon olio,

ja sielunelämän liikkeet kuuluvat luonnon muodonmuutoksiin; ja luonto on sielullinen olio, joten luonnon elämäliikkeet ovat sielullisia muodonmuutoksia.

Yliopisto lienee ollut tärkeä kimmokkeenantaja, kun Jünger yritti irrottautua poliittisesta julkaisutoiminnasta ja sotakirjailijan ahtaaksi käyneestä roolipuvusta. Yhtä tärkeää oli itseopiskelu: kaunokirjallisuus, filosofia, historia... Jünger lueskeli laajasti ja etsi yhteyksiä henkilöihin, jotka ohjasivat hänen itseopiskeluaan. Vuosikymmenen vaihteessa hän tutustui Carl Schmittiin ja Hugo Fischeriin, jotka ohjasivat hänet aikakauden suurten poliittisten, esteettisten ja filosofisten kysymysten pariin. Pesäero kansallissosialisteihin ei ollut jyrkkä tai äkillinen, mutta ajatus että hänestä olisi tullut puoluekirjailija – siis että hän olisi tinkinyt riippumattomuudestaan puolueen ja vallankumouksen eduksi – oli Jüngerille täysin vieras. Hän etsi kriittisen tarkkailijan roolia ja siis tavoitteli lopultakin itsenäisen porvarillisen kirjailijan asemaa, vaikka samalla hänen poliittiset ja filosofiset näkemyksensä säilyivätkin aika lähellä kansallissosialistisia ja antiporvarillisia ajatustapoja.

Jünger etsi tai kehitteli 20-luvun lopulla kirjallista muotoa, joka vapauttaisi hänet sotakirjallisuudesta ja sopisi hänen filosofisiin tavoitteisiinsa, ja löytääkin sellaisen teoksessaan *Das abenteuerliche Herz: Aufzeichnungen bei Tag und Nacht* (1929, toinen laajennettu ja muunneltu versio alaotsikolla *Figuren und Capriccios*, 1938). Jüngerin kirjallinen muoto on eräänlainen filosofinen lyhytessee tai ajatuspäiväkirja, jossa päiväkirjamerkinnäksi naamioitu filosofinen idea kiteytyy usein aforismiksi. Jünger on

kiinnostunut unista, ja hänen päiväkirjoissaan niitä esiintyy tiheään, ja tuntuu kuin uni olisi hänelle merkittävä kirjoittamisen esikuva. Mutta Freudista hän ei ole kiinnostunut eikä usko, että jokin teoria voisi selittää unien merkityksen. Jünger ei varsinaisesti tulkitse uniaan, ei ainakaan minkään teorian valossa; unet pikemminkin punoutuvat teoksen teemoihin, ja tulkinta jää lukijan tehtäväksi. Unet ovat myytin- ja runonkaltaisia olentoja, ja yhtä vähän kuin mikään teoria pystyy selittämään myyttiä tai kaunokirjallista teosta kokonaisuudessaan, pystyy mikään teoria unen merkityksen selittämiseen. Lopulta-kin myös teoreettiset ideat ovat vain viitteellisiä ja metaforisia suodattimia tai hahmoja, joilla kokemuksen virtaa seulotaan ja ohjaillaan. Teoreettiset ideat vaikuttavat unien, myyttien ja taideteosten *rinnalla*, ovat niille merkityksellessä, eivätkä voi tästä syystä niitä selittää.

Marmorijyrkänteiden eräät keskeiset henkilöahmot ovat unen- ja myytinkaltaisia merkitystiivistymiä. Riistanvalvoja (Oberförster, 'ylimetsänhoitaja') on nimeään myöten metsän alkuhenki, tontun ja hirviön tiivistymä, joviaali ihmismetsästäjä, joka elää eläinten keskellä ja ohjailee ihmisiä heissä asuvan alkueläimen avulla. Teosten *Gärten und Straßen* (Jüngerin sota-ajan päiväkirjasarjan ensimmäinen osa vuodelta 1942) ja *Das abenteuerliche Herz* mukaan Riistanvalvojan hahmo on kotoisin Jüngerin unista. Myös monet muut romaanissa esiintyvät nimet ja termit ovat unenkaltaisia miellelyhtymäkimppejä. Riistanvalvojan järjestön nimi, 'mauretaniaiset', viittaa johonkin salaiseen ja vaaralliseen, antiikin Rooman maakuntaan, ri-

tareihin, seikkailuun, myös haaksirikkoon, selviämiseen äärimmäisissä olosuhteissa...

Jünger näyttää päiväkirjateoksissaan puhuvan itsestään, mutta jonkin osan luettuamme emme tiedä paljoakaan Jüngerin henkilön psykologiasta tai yksityiselämästä. Päiväkirja on hänen käsissään pitkälle kehitelty kirjallinen muoto. Siinä on kyllä tunnustuksellinen ja itsekriittinen ulottuvuus, sillä Jüngerillä on aiheisiinsa, sanokaamme sotaan tai kansallissocialismiin, aina oma-kohtainen suhde; mutta mitään suoraa psykologista, uskonnollista tai eroottista itsepaljastusta Jüngeriltä on turha odottaa. Silti ei päiväkirja, ei edes pitkälle kehitelty kirjallinen ajatuspäiväkirja lyhytseiseen ja aforismeineen, ole varsinainen esse, sillä päiväkirjassa on oma-kohtaisen, välittömän kokemuksen ulottuvuus – olipa se sitten ohikiitävä hetki, välitön aistimus, lähiympäristön tarkkailu, paikan henki, ainutkertaisen ylistys – ja joskus tämä ulottuvuus tarjoaa lukijalle tilaisuuden lukea myös rivien välistä. Mutta päiväkirjamuodon ehkä kiinnostavin piirre on sen monitasoisuus ja liikkuvuus: lähipiirin, ajantapahtumien, muistojen ja omien havaintojen tarkastelu lomittuu laajojen filosofisten ja eksistentiaalisten kysymysten pohdiskeluun. Päiväkirja sopii Jüngerille, koska se on luonteeltaan sekoittunut tekstilaji ja taipuu heilahtelemaan edestakaisin kirjallisuuden ja filosofian välillä eikä sido kirjoittajaansa liian tiukasti konventionaalisiin odotuksiin, ei kaunokirjallisiin eikä akateemisiin. Jünger hyödyntää kaunokirjallisuudelle ominaisia keinoja tavoitellessaan ilmaisua filosofisille ideoilleen; toisaalta filosofiset ideat antavat hänen teoksilleen sellaista

painoa, joka helposti pakenee kaunokirjallisuutta. Teokset ovat temaattisesti kiinteitä: samat aiheet, symbolit ja metaforat nousevat yhä uudelleen esiin, hieman muunneltuina, yhteyden värittäminä. Tapahtumien, henkilöiden ja yksityiskohtien moninaisuus ja vaihtelevuus on lopultakin osittain näennäistä. Spontaanisuus, hetkellisyys ja monitasoisuus löytää juurensa suurista toistuvista filosofisista kysymyksistä: mitä on kieli ja merkitys, henki ja aistimus, mitä on ihminen, tekniikka, kulttuuri, taide, luonto, sota, vallankumous...

Jüngerin päiväkirjamuoto tulee lähelle Nietzschen aforistista esseistiikkaa, jossa näennäisesti katkelmallista muotoa kiinteyttää toistuvien ja vähitellen kypsyvien aiheiden kehittäminen. Jünger etsii ajattelun kokonaisuutta, mutta ei akateemisen tekstityypin tai hierarkisen jäsentelyn mielessä. Kirjoitus etenee kokemuksellisesta erikoistapauksesta toiseen, ajatus saa uskottavuutta kirjoittajan elämäkokemuksesta ja eloisuutta hänen havainnoistaan, mutta ajatukset, havainnot ja kokemukset kiinteytyvät temaattisen toiston ja kehittelyn avulla. Mies kypsyy päiväkirjojen sivuilla, näkökulma muuttuu, aikakausi vaihtuu, kohta hän näkee aikansa jo toisin, samalla kun aikakausi muokkaa häntä, ei vähiten juuri näkemään aikakauden taas hieman toisin.

Myös *Marmorijyrkänteillä*-romaanissa on päiväkirjamaisia piirteitä. Päähenkilö kertoo lähestulkoon vain omista kokemuksistaan ja pohdiskelee samalla niiden luonnetta ja merkitystä. Tyypillisesti jonkin elämänvaiheen tai tapahtuman kuvaus päättyy aforistisesti tiivistettyyn filosofiseen huomautukseen. Kulttuurin rappio ja tyranni-

an nousu välittyvät nekin yhden henkilön näkökulmasta. Joskus kokemuksen intensiteetti on niin voimakas, ettemme tiedä, milloin kertoja siirtyy normaalitietoisuudesta uniin, hallusinaatioihin ja visioihin. Itse romaanikin on kuin suuri uni tai hallusinaatio: eteläamerikkalainen myrkkykäärme kiemurtelee eurooppalaisessa luonnonympäristössä, samalla kun molemmat on toki erikseen kuvattu asiantuntijan tarkkuudella.

Luontokokemus on Jüngerin päiväkirjoissa voimakkaasti läsnä ja muodostaa tekniikan ja sodan ohella Jüngerin pysyvän aiheen. Aiheet sopivat päiväkirjamuotoon mainiosti, ja luontokokemus muodostaa perustan Jüngerin antimodernistiselle kulttuurikritiikille, tekniikkänäkemykselle ja sotafilosofialle. Tosin suomalaisen näkökulmasta on Jüngerin luonto usein aika kesy: siihen kuuluu paljon puistoja, puutarhoja ja viinitarhoja. Mutta silti luonto, vaikkapa vain puisto tai puutarha, muodostaa sellaisen 'elementaarisen' kosketuspinnan, jonka tarjoamassa valossa modernististen aatteiden ja tekniikan turmelemaa kulttuuria on hyvä lähteä tarkastelemaan. Luonto on myös sodan taustalla, sekä sen nostattajana että rauhoittajana.

Jüngerissä ja Paavolaisessa on paljon yhteistä. Ei niinkään mielipiteiden kuin aiheiden tasolla. Mutta mielipiteet eivät määritä ihmistä niin paljon kuin uskotaan; kokemukset ja ajattelun aiheet ovat tärkeämpiä, ja kokemukset ajattelun aiheina. Paavolainen oli modernistisempi, hyväksyi oman aikansa käsitykset, erityisesti kansainväliset aatteet ja muodit, kerkeämmin kuin Jünger, mutta heidän tavassaan tematisoida aikakauden suuri draama

on jotakin yhteistä. Paavolainen ymmärsi hyvin kansallissosialistisen vallankumouksen ekstaattisen ja pakannallisen luonteen, sen että vallankumous oli hyökkäys porvarillista järkeä, itsekkyyttä ja moralisoivaa itsehillintää vastaan, vaikka hän lopulta asettuikin – käänsi kelkansa, olisi Martti Haavio sanonut – kansallista ajattelua vastaan. Juuri antiporvarillinen radikalismi olisi yhdistänyt Paavolaista Jüngeriin. Samoin kirjallisen keikarin eleet. Ne taas eivät sopineet ollenkaan kansallismielisen vallankumouksellisen kuvaan. Niinpä kansallissosialistit paheksuivatkin sitä, että Jünger vuosikymmenen vaihteessa alkoi esiintyä estetisoivana ja hieman boheemina porvarinärsyttäjänä. Rooli saattoi Jüngerin osalta kuitenkin olla eräänlainen naamio, lopultakin poliittinen mielenosoitus sille, että kansallinen ajattelu ja politiikka sai liian karkeita ja yksioikoisia muotoja.

Kansallissosialistisen leirin Jüngerää koskevat mielipiteet alkoivat muuttua. Muutosta voi seurata esimerkiksi Göbbelsin päiväkirjoista. Vuosikymmenen puolivälissä Göbbels lukee ja ylistää Jüngerin teosta *In Stahlgewittern*, muistelmateosta ensimmäisestä maailmansodasta. 20. tammikuuta 1926 Göbbels kirjoittaa : »Ein glänzendes großes Buch. Grauerregend in seiner realistischen Größe. Schwung, nationale Leidenschaft, Elan, das deutsche Kriegsbuch.« Mutta vuosikymmenen lopussa ilmestynyt *Das abenteuerliche Herz* (ensimmäinen versio) on hänestä enää 'vain kirjallisuutta', paperinmakuinen, estetisoiva, hienosteleva, elämästä vieraantunut... (Göbbels, 1923–41: päiväkirjamerkintä 6. lokakuuta, 1929).

Göbbels oli itse väitellyt kirjallisuudentutkimuksen alalta ja jopa julkaissut romaanin, *Michael*, joka ilmestyi vuotta myöhemmin kuin Jüngerin *Das abenteuerliche Herz*. Göbbelsiä voidaan pitää Jüngerin kirjallisena kilpailijanakin. Göbbels toivoi turhaan saavansa tunnustusta Jüngeriltä, joka ei pitänyt Göbbelsin kirjallista ja filosofista työtä kovinkaan suuressa arvossa. Jo ennen kansallissosialistien valtaannousua Göbbels yritti houkutellessa Jüngerä ja tämän ystävää, kansallisbolševistina tunnettua Ernst Niekischiä, kansallissosialistisen puolueen jäseniksi, mutta molemmat kieltäytyivät. Niekisch on kuvannut muistelmissaan ystäväänsä Jüngerä varsin suotuisassa valossa ja kertoo myös melko yksityiskohtaisesti Göbbelsin, Jüngerin ja muiden berliiniläisintellektuellien tapaamisista ja keskusteluista (Niekisch, 1974). Kansallissosialistien valtaannousun jälkeen Jüngerillä olisi ollut suuri tilaisuus hyötyä yhteyksistään, ottaa vastaan virkoja, palkkioita, tilaustöitä ja kunnianosoituksia ja päästä kansallissosialistiseen julkisuuteen, mutta hän kieltäytyi järjestelmällisesti kaikesta yhteistyöstä kansallissosialistien kanssa ja suututti Göbbelsin pahanpäiväisesti. Miesten suhde oli siis varsin kireä ja ongelmallinen, mutta *Marmorijyrkänteiden* Braquemartia ei silti ole esitetty yksioikoisen kielteisessä valossa. Päinvastoin, hän on ehkä mauretaniaalaisista se, joka muistuttaa eniten kertojaa itseään.

Arvio jonka Göbbels päiväkirjoissaan esittää Jüngerin kehityksestä, heijastelee vallankumoukselle sielunsa myyneen puoluemiehen näkemystä siitä, millainen kirjailijan roolin poliittisessa taistelutilanteessa tulisi olla.

Jotakin perää arvioinnissa silti on: Jüngerin työ ei enää ollut sen laatuista, että NSDAP olisi voinut helposti käyttää sitä propagandassaan. Unet, luontokokemukset ja taitteen tai kielen olemuksen pohdiskelu ei sovi propagandan tarkoituksiin. Jotakin perää on myös Göbbelsin estetismi-syytteissä: Jüngerin päiväkirjaunet ovat selvästi-kin kaunokirjallisia tuotteita. Ne ovat liian viimeistellyjä ja rakenteeltaan tasapainoisia ollakseen aitojen unien kuvauksia. Niistä puuttuu aidon unen sekavuus, satunnaisuus, katkelmallisuus, banaalisuus, kyllästyttävä toisto, kiusalliset eroottiset takertumat... Herää kysymys, miksi ne ylipäätään esitetään unien kuvauksina, ei esimerkiksi runoina tai fantastisina kertomuksina. Mutta samanlainen kysymys voidaan oikeastaan esittää Jüngerin päiväkirjamerkinnoistä yleensä: ne ovat aivan liian hiottuja, tasapainoisia ja harkittuja heijastellakseen arkielämän kaaosta, satunnaisuutta, latteutta, merkityskatoa... Jünger on lopultakin filosofinen kirjailija, joka etsii yleistä yksityisen satunnaisuudesta, ja saa yleisen näyttäytymään vain epäsuorasti, sirpalemaisten päiväkirjamerkintöjen kätkeytyneenä ykseytenä. Mutta tämä ykseys kohottautuu modernin arkipäivän merkityskatoa vastaan, vaikka Jüngerin estetiikka samalla kokoaakin ykseytensä juuri sirpaleista.

Jyrkkää mutkaa Jüngerin muuttumisessa ei ole. Vaikka Jünger onkin ottamassa etäisyyttä sotakokemuksiinsa ja sodanjälkeiseen vallankumousmieliseen politikointiin, eikä suostu taipumaan puoluekirjailijaksi, on hänen aforistiikkansa henki antiporvarillista, liberaalis-porvarillisen yhteiskunnan ja Weimarin tasavallan nuoren demo-

kratian vastaista. Jünger jättää teknistyvän ja kaupallistuvan modernin suurkaupungin taakseen ja kääntää selkensä viihteen ja massatuotannon elämäntyyliille. Nämä antimodernistiset aiheet sitovat häntä edelleen kansallissosialismiin ja muihin radikaaleihin antiporvarillisiin ja kansallismielisiin liikkeisiin. Jüngerin kehitys on analoginen muttei identtinen Heideggerin ja Gottfried Bennin kehityksen kanssa. Jüngerin kunniaksi on mainittava, että hän etääntyi kansallissosialisteista jo varhain, ennen näiden valtaannousua. Heidegger ryhtyi 1933 hitleristisessä vallankumousinnossaan yliopistonsa rehtoriksi, eikä Bennkään malttanut jättää paikkaansa Taideakatemiassa (Die Preussische Akademie der Künste), vaikka kansallissosialistit olivat ottaneet sen valvontaansa. Heidegger pettyi nopeasti politikointiin, muttei suostunut kääntämään ruskeaa nuttuaan, vaan säilyi aina hitleristinä ja liikkeen sympatisaattorina. Toisin kuin Heidegger, ei Jünger ilmiantanut juutalaisia ystäviään tai kääntänyt selkäänsä hallituksen vastustajille, vaan itse asiassa oman turvallisuutensa kustannuksella auttoi vanhaa kaveriaan, Ernst Niekischiä, kun Gestapo otti tämän hampaisiinsa, ja myöhemmin Niekischin perhettä miehen viruessa keskitysleirillä. Jüngerissä oli enemmän ryhtiä kuin Heideggerissa; mutta toisaalta Jüngeriä suojeli legendaarisen rintamasotilaan sädekehä, joka soi hieman poliittista liikkumatilaa. Benniä yhdisti Jüngeriin ekspressionismi, schopenhauerilainen ihmiskäsitys, tai oikeastaan sen nietzscheläinen tulkinta, jonka mukaan *Willen* on saatava toteuttaa itseään ilman järjen ja moraalin hylintää. Benn vetäytyi 'sisäiseen maanpakoon' 1936 mutta

toteaa sodan jälkeen tunnustusteoksessaan *Doppelleben* (Benn, 1949), ettei niitä ongelmia, joita kansallissosialistit yrittivät vallankumouksellaan ratkaista, ole porvarillis-liberaalis-demokraattisessa Euroopassa suinkaan ratkaistu: demokraattinen kulttuuri, jota tekniikka, massa-tuotanta ja markkinat määräävät, ei tuota mitään laadukasta, ei varsinkaan ajattelun, taiteen ja kirjallisuuden alalla. Euroopan kulttuuri näivettyy tehokkuusajattelun ja kaupallisuuden ikeessä.

*

Unet ovat merkityksellisiä, mutta niiden syntyhistoria on arvoitus. Ne ovat yhtä lailla ennustavia ja enteellisiä kuin kohtalon ja menneisyyden leimaamia. *Marmorijyrkänteillä* on enteellisyydessään hämmäntävä teos. Se ennustaa ja aavistelee tapahtumia, jotka sitten toteutuivat toisessa maailmansodassa, erityisesti sen viimeisinä vuosina itärintamalla: kaikkien sodankäynnin sääntöjen hylkäämistä, sotavankien ja siviilien summittaista murhaamista, rituaaliksi jäähmettynyttä kiduttamista ja raakuutta. Se näyttää ennustavan keskitysleirit ja Saksan täydellisen romahduksen. Samalla teos tunkeutuu ihmisen korjaamattoman pahuuden ja väkivaltaisuuden ikivanhoihin juuriin.

Jünger vietti merkittävän osan sota-ajasta Pariisissa eräänlaisena sotilaallisena kulttuuri-attaseana, jonka miellyttäviin tehtäviin kuului luoda yhteyksiä ranskalaisen kulttuurielämän vaikuttajiin – he kun eivät yleensä arastelleet seurustella miehittäjien kanssa. Tilanne oli